

Kunnskassdepartementet

Post boks 8119 Dep.

0032 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
08/347-2 TBJ

Dato: 12.01.2009
Side: 1/8

Innspill til forskningsmeldingen 2009

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Forskningsbasert utdanning	1
2.1	Forskningsbasert undervisning	2
2.2	Studentaktiv forskning	2
3	Organisering av forskning	3
3.1	Finansiering	3
3.2	Open Access	4
3.3	Profesjonsforskning	4
3.4	Internasjonalisering	4
3.5	Dimensjonering	5
3.6	Rekruttering	6
3.7	Senter for fremragende forskning	6

Innledning

Studentenes Landsforbund (StL) takker for muligheten til å komme med innspill på forskningsmeldingen. Vi kommer til å belyse to temaer som vi er opptatt av i StL, disse er Forskningsbasert utdanning og organisering av forskning.

Forskningsbasert utdanning

Studentenes Landsforbund (StL) mener at all undervisning på høyere nivå skal være basert på det fremste innen forskning og utviklingsarbeid (FoU). Kravet om forskningsbasert undervisning er lovfestet, og kan ikke fravikes.

For å kunne oppnå forskningsbaserte utdanninger må studentene komme tett inn på aktive forskere i løpet av studietiden, slik at de ikke bare lærer om FoU-resultatene men også om prosessen forut. StL ser på FoU som er en effektiv læringsmetode, derfor bør FoU være

integriert gjennom hele utdanningen. StL mener at forskningsbasert utdanning i større grad skal innarbeides i planverket for studier innen høyere utdanning, og da også i rammeplanene for de korte profesjonsutdanningene.

StL mener at med å satse på forskningsbasert utdanning, så satser man samtidig på rekruttering til forskning. Alle faglige ansatte må, gjennom institusjonens mandat og strategi, stimuleres og gis mulighet til kompetanseheving gjennom FoU. StL mener at det bør settes et større fokus på kompetanseheving av faglige ansatte i de kortere profesjonsutdanningene. NOKUTs krav om tilstrekkelig forskerkompetanse er 20 % på lavere grads studier og 50 % av fagmiljøet på høyere grads studier. Evalueringer som er gjort (blant annet av ingeniørutdanningen og allmennlærerutdanningen) viser at mange fagmiljøer er langt unna å oppnå dette. StL mener dette får uheldige konsekvenser, ikke bare for kvaliteten på utdanningen, men også for rekruttering til høyere grads studier og forskerutdanninger.

For at Norge i fremtiden skal ha muligheter til å hevde seg som en innovativ nasjon er det nødvendig å styrke et bredt faglig nivå. StL mener det er et mål at førstekompetansenivået skal være 30 % på bachelor-nivå og 50 % på masternivå.

Forskningsbasert undervisning

StL mener at for å kunne realisere målet om forskningsbaserte utdanninger, må institusjonene satse på forskningsbasert undervisning.

Forskningsbasert undervisning innebærer at undervisning gis av forelesere som har god kjennskap og et aktivt forhold til FoU-arbeid innenfor det aktuelle fagområdet. Foreleseren må ha kompetanse på vitenskapelig metode og tankemåte, samt ha nær kontakt med relevante miljøer. Det må være et krav om at foreleserne er oppdatert på fagfeltet og emnene de underviser i.

StL mener at utdanningsinstitusjonene generelt sett må bli flinkere til å synliggjøre det forsknings og utviklingsarbeidet som foregår, og samtidig bli flinkere til å trekke det arbeidet inn i undervisningen til studentene. NOKUTs evaluering av ingeniørutdanningen, allmennlærerutdanningen og Sykepleierutdanningen påpekte mangelen på FoU og forskningsbasert undervisning.

En del av dannelsesprosessen studentene skal gjennom under utdanningen innebærer å utvikle en personlig fagforståelse. For å kunne oppnå det må studentene presenteres for ulike fagsyn, samt FoU-arbeid innenfor fagfeltet det undervises i. Fagplaner og pensumslister skal sikre kvaliteten på innholdet i undervisningen, derfor bør disse revideres systematisk.

Høyere utdanning skal kvalifisere kandidatene til ulike yrker i samfunnet. De som er nyutdannede skal med sin kompetanse være en viktig ressurs for arbeidslivet. For å få til dette må utdanningene være fremtidsrettet, og StL mener at dette oppnår man gjennom forskningsbasert undervisning. Samfunnet er i stadig forandring, og det stilles krav til å kunne holde seg oppdatert på nye endringer gjennom et helt arbeidsliv. StL mener at man må satse på at studentene får god kjennskap til vitenskapelig metode og tankemåte, for lettere å kunne møte disse kravene.

Studentaktiv forskning

Studentaktiv forskning er avgjørende for å sikre god kvalitet i utdanningene, og at det er et med på å legge et fundament for livslang læring.

I den siste tiden har departementet begynt å sette fokus på studentaktiv forskning og de positive sidene med dette. Dette er vi i StL svært glade for, fordi studentaktiv forskning og

utvikling bidrar til at studentene øves i kritisk tenkning og øker studentenes evne til refleksjon. Dette gir studentene mulighet til å delta mer aktivt i sin egen utdanning og innenfor sitt fagfelt, noe som igjen fører til økt fagutvikling og engasjement for både studentene og fagmiljøene. StL håper departementet fortsetter å vise vilje til studentaktiv forskning, og vil benytte anledningen til å påpeke noen av de utfordringene vi trenger mer avklaring om. Hvis studentaktiv forskning skal bli en realitet må det avklares hvordan dette skal organiseres, hvordan det skal finansieres, og det må være ressurser nok til at det lar seg gjennomføre. StL vet at mange ansatte ved norske utdanningsinstitusjoner er skeptiske til å involvere studenter i forskningsarbeid. Det finnes imidlertid mange gode eksempler som viser at dette er mulig å gjennomføre, og at det engasjerer studenter til å være med å gi fagmiljøet impulser og viten man drar nytte av. Forskning er en effektiv form for læring, og StL ønsker at studenter skal komme tett inn på aktive forskere gjennom hele sin utdanning, slik at de ikke bare lærer om forskningsresultatene men også hvordan de blir til.

StL ønsker at det skal bli satt et sterkere fokus på studentaktiv forskning og utvikling ved høgskolene og universitetene. Erfaringene våre til nå er at midler og satsninger på forskning hovedsakelig tilfaller universitetene og de vitenskapelige høgskolene.

Organisering av forskning

Finansiering

Finansieringssystemet i høgere utdanning skal gi forutsigbarhet og tar hensyn til alle fagmiljøer. Finansieringsmodellen skal sikre stabile rammevilkår over lengre tid og ta hensyn til langsiktig FoU-virksomhet, gjennomføring av forsknings- og utviklingspolitiske strategier og bredde i FoU. Det er nødvendig å ha et klart skille mellom bevilgning til FoU-aktivitet og undervisningsaktivitet, da det er uholdbart at FoU- eller undervisningsaktiviteten skal lide under institusjonens prioriteringer.

Universiteter og Høgskoler

Det historiske skillet mellom høgere utdanningsinstitusjoner i basisfinansieringen og i den øremerkede forskningspotten må fjernes. Den resultatbaserte omfordelingsnøkkelen må inneholde elementer som ivaretar FoU-virksomheten i de korte profesjonsutdanningene på en bedre måte enn i dag, og ta høyde for forskning som ikke er like aktuell i internasjonale tidsskrift.

Det bør også vurderes større grad av øremerking av FoU-midler til aktivitet ved høgskolene og de nye universitetene for at disse skal kunne utvikle sine studier og drive forskning på høyt nivå. Utviklingen av regional FoU-virksomhet og samarbeid mellom disse utdanningsinstitusjonene og regionalt næringsliv krever oppbygging av forskningsmiljø, og uten større satsning fra Norges Forskningsråd og bevilgende myndigheter vil dette kreve unødvendig mye tid og ressurser.

Samarbeid

Norge er et lite land med mange høgere utdanningsinstitusjoner og små, spredte fagmiljø. For at FoU-arbeidet som utføres skal være av god kvalitet er man avhengig av at fagmiljøene kan jobbe sammen. Finansieringsmodellen må legge til rette for at samarbeidet skal lønne seg for alle partene ved at alle deltagende høgere utdanningsinstitusjoner får uttelling for arbeidet.

Fri forskning og 3 % målet

Finansiering av FoU skal ikke styre noen av elementene i FoU-virksomheten. Prinsippet om akademisk frihet er viktig, og ingen – verken staten eller næringslivet skal kunne styre hva

resultatene skal bli eller hvordan forskeren bruker dem. Med dette som utgangspunkt må den statlige finansieringen være konkurransedyktig. StL er imidlertid positive til at eksterne aktører skal kunne utsette offentliggjøring av resultatene for å verne om egen virksomhet.

Det er et uttalt mål at Norge skal investere 3 % av BNP til forskning, noe StL støtter. For at dette skal kunne bli en realitet er man avhengig av at bevilgende myndigheter i større grad satser på forskning, og at også næringslivet har et større fokus på forskning og utvikling.

Formidling av forskning

Man bør legge mer vekt på formidling av forskning i populærvitenskapelige tidsskrift. Forskere bør få uttelling for slik publisering, gjerne også for muntlig presentasjon til forskjellige grupper, slik at personer også utenfor academia har mulighet til å få høre om forskningen som foregår i Norge. Man bør også bli belønnet for å delta i den offentlige samfunnsdebatten.

Open Access

StL mener som hovedregel skal offentlig finansiert forskning være offentlig tilgjengelig for alle. Flere begynner å se på muligheten for Open Access, blant annet har BIBSYS startet prosjektet Brage.¹ I 2004 startet prosjektet NORA som samarbeid mellom universitetsbibliotekene ved UiO, UiB, NTNU og UiT.² StL synes dette er en veldig bra utvikling, etter som dette øker tilgangen til forskningsmateriale.

Profesjonsforskning

Forskningsbasert kunnskap om hva som gir god utdanning og profesjonskompetanse vil kunne gi undervisningsinstitusjonene verdifull kunnskap om egen utdanning og undervisning. For å sikre tilstrekkelig kompetanse er det viktig at det arbeides med å opprette Ph.D.-utdanninger innen profesjonsfagene som er rettet mot selve profesjonsaspektet og utdanningen.

Internasjonalisering

Det er viktig å øke internasjonaliseringen i høgere utdanning, både når det kommer til forskning og utdanning. StL ønsker internasjonalisering på alle nivå innen høgere utdanning og forskning i Norge. Hvis forskerne har gode kontakter i utlandet så vil studentene bli oppmuntret til å ta deler av studiet sitt i utlandet. For å sikre en bedre internasjonal dimensjon i studieløpet må også vitenskapelig ansatte tilbys en reell mulighet for utvekslingsopphold hvert 5. år ved de samme institusjoner som benyttes til studentutveksling.

Deltagelse i internasjonalt forskningsarbeid stiller større krav til prioriteringer³. En spesialisering av fagtilbudene ved institusjonene kan gjøre dem mer egnede til og mer attraktive for samarbeid i internasjonale forskningsmiljø. Spisskompetanse på mindre områder kan gjøre det vanskelig å finne samarbeidspartnere på samme fagspesialisering i Norge. Slik blir spesialisering et incentiv for internasjonalisering. Institusjonenes spesialfelt må kommuniseres til utenlandske så vel som norske studenter.

Kampen om EU-midler krever en omfattende søknadsprosess, noe som krever mye ressurser fra fagmiljøene og institusjonene. Dersom institusjonene skal bruke tid på dette skal ikke dette være noe de taper penger eller ressurser på.

¹

<http://www.bibsys.no/wps/wcm/connect/BIBSYS+Nettsted/Hovedmeny+for+generell+startside/Publisering/Open+Access+og+BIBSYS+Brage>

² <http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/index.php/NORA> og <http://www.openaccess.no/>

³ StLs prinsipprogram 2006-09, [kapittel 6 side 13](#)

Dimensjonering

Oppbygging av forskermiljøene

De siste årene er det satt mange mål om hvordan Norge skal bli en ledende kunnskapsnasjon. StL savner fortsatt konkret handling som står i stil med målsettingene. Høgskolene og de nye universitetene taper fortsatt i kampen om ressurser til forskning og kompetanseheving, og StL krever en forandring på dette. Det er et stort behov for en helhetlig strategi for forskerrekuttering og utvikling av sterke forskningsmiljøer ved de ulike utdanningsinstitusjonene, og forventer at forskningsmeldingen inneholder tiltak for å skape nysgjerrighet og ønsker om en forskerkarriere gjennom hele utdanningsløpet – fra barnehage og gjennom høyere utdanning.

Det er store forskjeller mellom de gamle universitetene på den ene siden og høgskolene og de nye universitetene på den andre siden både når det gjelder midler til forskning og antall forskere. StL mener at man nå må satse på å rekruttere til, samt også bygge opp gode forskermiljøer ved disse institusjonene.

Universitetene har mer enn fem ganger så mange professorer som høgskolene. Samtidig får høgskolene, under en tiendedel av det universitetene får per student i forskningsmidler⁴. Ser man på midler til forskning og antall professorer får universitetene mer en syv ganger så mye midler per professor⁵. Dette legger i seg selv et dårlig økonomisk grunnlag for et godt forskermiljø og forskningsbasert undervisning ved høgskolene og de nye universitetene.

Jevnt over er det på de statlige høgskolene rundt en fjerdedel av de ansatte som ser på tilgang til forskningsmidler som et stort problem⁶. Innen ingeniør- og allmennlærerutdanningene er det bare rundt 40 % som vurderer mulighetene til å utføre FOU-arbeid som tilfredsstillende eller bedre⁷.

Spesielt innen profesjonsfag er høgskolene og de nye universitetene viktige bidragsyttere til kompetanseheving og FoU. De fleste av institusjonene har relativt korte forskningstradisjoner, men samtidig har utviklingen av disse vist gode resultater. StL er bekymret over situasjonen og mener at høgskolene og de nye universitetene bør ha like gode forskningsvilkår som de gamle universitetene.

Opptrappingsplanen som stortinget stilte seg bak i stortingsmeldingen "Vilje til forskning" har ikke blitt fulgt opp. StL mener det er viktig at den varslede forskningsmeldingen stiller realistiske og forpliktende mål, slik at den lar seg følge opp og sektoren får forutsigbarhet. Vi ønsker at forskningsmeldingene skal se på fordelingen av midler mellom institusjonene, og kriteriene for fordelingen.

⁴ Statsbudsjettet 2008

⁵ Antall professorer (DBH) delt på midler til forskning over statsbudsjettet 2008

⁶ Larsen, Ingvild Marheim og Kyvik, Svein (2006), Tolv år etter høgskolereformen - en statusrapport om FOU i statlige høgskoler, NIFU Step rapport 7/2006. <http://nifu.pdc.no/publ/pdf/2006/R-2006-7.pdf> s. 76

⁷ Larsen, Ingvild Marheim og Kyvik, Svein (2006), Tolv år etter høgskolereformen - en statusrapport om FOU i statlige høgskoler, NIFU Step rapport 7/2006. <http://nifu.pdc.no/publ/pdf/2006/R-2006-7.pdf> s. 75

Rekruttering

Karrierevei

Dersom målet er å rekruttere flere studenter inn i et akademisk karriereløp er det viktig å gi dem informasjon om muligheten på et tidlig tidspunkt. StL mener studentaktiv forskning kan være et viktig virkemiddel for å få flere studenter interessert i en forskerkarriere.

Stipendiater

Behovet for forskere i statlig sektor er økende, og StL mener at Norge trenger en sterkere satsing på stipendiater. Det trengs spesielt flere rekrutteringsstillinger eller stipendiatstillinger for å få bygd opp kandidater med doktorgrader innenfor høgskolene sine fagområder. StL mener at minst 25% av de bevilgede stipendiatstillingene skal tilfalle høgskolene og de nye universitetene.

Postdoktor

StL mener at man bør i tillegg se mer på mulighetene for oppretting av postdoktorstillinger ved høgskolene. Høgskolene må ha mulighet både til å kunne tiltrekke seg, og å holde på, kompetanse gjennom denne typen stillinger for å kunne videreutvikle sine forskningsmiljø.

Personlig opprykk

Ordning med personlig opprykk til professor ble innført i 1993, men mens det frem til 2001 var nærmere to tredjedeler som fikk innvilget søknad om opprykk ved universitetene var det knapt en tredjedel som fikk det ved de statlige høgskolene⁸. StL savner et klart svar på hva bakgrunnen for denne skjevfordelingen er og hvorvidt det har vært noen forbedring de siste årene.

Lausungene

StL støtter aksjonen "Lausungene" fra 2008, og er i likhet med disse bekymret over at hver femte vitenskapelig ansatt i UH-sektoren i 2008 er midlertidig ansatt, mens tallet stiger til nærmere 50 % av de vitenskapelig ansatte i sektoren dersom stipendiater og postdoc-stillinger tas med. For at et akademisk karriereløp skal bli mer aktuelt i fremtiden for morgendagens forskere må det i større grad være muligheter for en trygg arbeidssituasjon. Derfor mener StL at man må se mer kritisk på bruken av midlertidige stillinger, og i større grad tilby faste stillinger.

Senter for fremragende forskning⁹

Et av de viktigste nasjonale redskapene for å utvikle forskningsmiljøer av høy internasjonal kvalitet, er å etablere Sentre for fremragende forskning (SFF). SFFene skal bidra til økt kvalitet og rekruttering i forskningsmiljøet, samtidig som de skal gjøre Norge mer synlig internasjonalt.

Sentrene er plassert på universitetene, hvor UiO har flest. Selv om SFFene har en tydelig forskningsprofil med svært høy kvalitet, klarer de ikke nå helt opp i kampen om de prestisjetunge europeiske forskningsmidlene. Stjernø-utvalget diskuterer i tillegg hvor vidt sentrene bidrar til økt utdanningskvalitet, og i hvor stor grad institusjonene er involvert i arbeidet som foregår.

⁸ Larsen, Ingvild Marheim og Kyvik, Svein (2006), Tolv år etter høgskolereformen - en statusrapport om FOU i statlige høgskoler, NIFU Step rapport 7/2006. <http://nifu.pdc.no/publ/pdf/2006/R-2006-7.pdf> s. 31

⁹ StL har behandlet spørsmålet om SFF og SFU på landsmøtet i 2008, samt i vår forskningspolitisk plattform.

I StLs prinsippprogram står det:

Deltakelse i internasjonalt forskningsarbeid stiller større krav til prioriteringer. For at Norge skal være en internasjonal forskningsaktør, må sektoren finne sine satsningsområder. Samtidig må det være en balansegang mellom spydspissforskning og breddeforskning.

I følge Stjernø-utvalget er det kritisk at institusjoner finner sin egen profil, og sine satsningsområder¹⁰. Det er også viktig at institusjonene klarer å skape gode forskningsnettverk på felles områder. Ved en eventuell fusjonering av institusjoner kan forskningsmiljøene bli større, og flere kan potensielt bli få ta del i SFFenes arbeid. Det er i den sammenheng viktig at breddeforskningen får være med på spissingen. Det er viktig å satse på forskning på høyt internasjonalt nivå, men det er samtidig viktig å utvikle utdanningskvaliteten i tråd med forskningen. Dersom fagmiljøene i høgskolene får ta en større del i SFFene, vil dette forhåpentligvis være med på å heve kvaliteten på særlig de korte profesjonsutdanningene.

Det kan argumenteres at SFFer er med på å skape distanse mellom forskjellige forskningsmiljøer. SFFene skal bevisst satse på Norges beste forskere og bidra til å gjøre de mer synlig internasjonalt¹¹. Man kan fort tenke at SFFene er til for eliten. StL mener det er nødvendig med disse sentrene for å ha en nasjonal satsning på internasjonalisering av forskningsmiljøene, og ser ingenting i veien for å satse på disse. Man må imidlertid være oppmerksom på faren for at de beste forskerne trekkes helt ut av undervisningssituasjoner, og sørge for at SFF-miljøene opprettholder tett dialog med det øvrige fagmiljøet i Norge.

I tillegg mener StL at det bør legges til rette for forskningsnettverk som ikke nødvendigvis er basert på geografi, men forskningsområde. Høgskolene må få økte forskningsmidler for å kunne delta i prosjektene, og den nasjonale satsningen på forskning i høgere utdanning må gjenspeiles i fordelingen av midler, sett i sammenheng av satsningen på heving av kvalitet til de korte profesjonsutdanningene.

Sentre for fremragende undervisning

StL ser på en oppretting av Sentre for fremragende undervisning (SFU) som et svært godt tiltak i arbeidet med å heve undervisningskompetansen og kvaliteten i studiene, samt å heve undervisningens status i høgere utdanning. SFU er en glimrende mulighet til å forske på undervisning i høgere utdanning, og kartlegge hvordan man bør undervise og forelese i de forskjellige fagområdene. Disse sentrene bør spres ut over flere fagmiljø, og kan både være fagspesifikke og tverrfaglige. Sentrene må være godt synlige ut i sektoren, og deres kompetanse må være tilgjengelig for utdanningsinstitusjonene. Sentre for fremragende undervisning kan også fungere som et incentiv for institusjonene å ville heve kvaliteten på egen undervisning.

I tillegg er Sentre for fremragende undervisning et godt tiltak for økt internasjonalisering, da dette kan føre til en generell kompetanseheving i sektoren, og norske utdanninger kan bli anerkjent internasjonalt i større grad enn i dag. Det bør være et mål og skape en levedyktig kunnskapsnasjon, som konkurrerer internasjonalt både innen undervisning og forskning.

¹⁰ "Sett under ett" kap. 6

¹¹ "Sett under ett" s. 135

Med vennlig hilsen

Øistein Ø. Svelle
Leder

Trine Berg Jacobsen
organisasjonskonsulent